

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija

Program: Ekonomist

Modul: Strokovni sodelavec za poštni promet

PRANJE DENARJA

Mentor: Mag. Štefan Jakovac
Lektorica: Eva Bauman

Kandidatka: Ines Kolar

Kranj, november 2010

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Štefanu Jakovcu za strokovno pomoč, nasvete in vodenje pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi lektorici Evi Bauman, ki je lektorirala mojo diplomsko nalogo.

Zahvaljujem se tudi mojemu partnerju za odlične kave in »nošenje predpasnika« v času, ko je bilo zame pranje denarja pomembnejša tema kot pranje in likanje perila.

IZJAVA

»Študentka Ines Kolar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Štefana Jakovca.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Pojem pranja denarja sam po sebi pove, da gre za denar, ki je po svojem izvoru »umazan«, pridobljen z nezakonitimi, kriminalnimi dejanji.

Pojem pranja denarja je globoko povezan z razvojem mednarodnega kriminala, ki je dejansko negativen, stranski produkt globalizacije sveta. Slovenija pri tem ni izjema, zato v zadnjem času pospešeno vzpostavlja vse potrebne normativne ter upravno-administrativne in tehnične pogoje za učinkovito preprečevanje pranja denarja.

Za področje pranja denarja velja, da gre za vprašanje, ki predstavlja tako za posamične države kakor tudi za celotno mednarodno skupnost zelo veliko ekonomsko in politično nevarnost. Pranje denarja predstavlja različne tehnike pretvarjanja nepošteno in nezakonito pridobljenega denarja v pošten in zakonit denar ali materialne dobrine.

Pravočasno načrtovanje in učinkovito izvajanje vseh potrebnih ukrepov na zakonodajni, izvršilni in upravni ravni je temeljni pogoj za preprečevanje in zoperstavljanje temu družbeno in ekonomsko zelo nevarnemu pojavu.

Usposobljenost in vestnost bančnega, poštnega in drugega osebja je izjemnega pomena za učinkovito zoperstavljanje temu problemu ter varovanje ugleda institucij, ki opravljajo finančni promet.

Pošta Slovenije zaradi razširjenosti različnih oblik svojega poslovanja in zaradi velikega števila poslovalnic, predstavlja rentabilen cilj pri poskusih pranja denarja. Pošta Slovenije v skladu s pogodbo opravlja tudi finančne storitve za Poštno banko Slovenije, obenem pa si prizadeva zadržati in še okrepiti svoj dosednji položaj, ki pa bolj kakor kadarkoli do sedaj zahteva strokovnost, vestnost in znaje.

Banka Slovenije namreč lahko v sodelovanju z Uradom RS za preprečevanje pranja denarja pri ugotovitvi večjih nepravilnosti in pri izvajanju finančnega poslovanja s strani organizacij, ki opravljajo plačilni promet, torej tudi Pošta Slovenije, omeji ali tudi v celoti prepove opravljanje tovrstnega poslovanja.

KLJUČNE BESEDE

Pranje denarja, premoženjska korist, kriminal, denarna nakazila, lastnina, zaplemba, transakcija, fasadne dejavnosti, ukrepi za preprečevanje.

SUMMARY

The concept of money laundering itself tells us that we are dealing with money which is »dirty« in its origin, obtained by the illegal, criminal actions.

The concept of money laundering is inextricably linked with the development of international crime, which is actually a negative by-product of globalization. Slovenia is no exception. It has recently accelerated all the necessary normative, administrative and technical conditions for the effective prevention of money laundering.

Money laundering is an issue that represents an economic and political risk for each country separately as well as for the entire international community. Money laundering represents a variety of techniques of converting unfairly and illegally obtained money into a fair and lawful money or material goods.

Timely planning and effective implementation of all necessary measures at the legislative, executive and administrative levels is essential for preventing and coping with this social and economically very dangerous phenomenon.

Competence and conscientiousness of banking, postal and other staff is of utmost importance to effectively tackle this problem and protect the reputation of institutions providing financial services.

The Postal Services of Slovenia, due to the prevalence of its different forms of business and the large number of branches, represents a viable target for money laundering attempts. Postal Services of Slovenia in accordance with the contract also provides financial services to the Postal Bank of Slovenia. Postal Services of Slovenia aims to retain and strengthen its existing position, but more than ever before requires professionalism, conscientiousness and skills.

The Bank of Slovenia, as well as the Postal Services of Slovenia, in cooperation with the Office for Money Laundering Prevention of RS after having found significant irregularities in the implementation of financial management by organizations performing transactions, is able to limit or even entirely prevent the operation of such business.

KEY WORDS

Money laundering, proceeds, crime, money orders, property, confiscation, transaction, facing activities, measures for prevention.

KAZALO

1	UVOD	1
2	OPREDELITEV PRANJA DENARJANapaka! Zaznamek ni definiran.	
2.1	Definicija pranja denarja..... Napaka! Zaznamek ni definiran.	
2.2	Zgodovina pranja denarja.....	4
3	MOTIVI ZA PRANJE DENARJA	7
3.1	TEMELJNE ZNAČILNOSTI PRANJA DENARJA	8
3.2	OSNOVNI MODELI PRANJA DENARJA	12
3.3	PRANJE DENARJA PO VRSTAH TRANSAKCIJE	13
3.4	PROCES IN OSNOVNE STOPNJE PRANJA DENARJA	16
3.4.1	Plasma – prenos denarja	16
3.4.2	Stratifikacija – nalaganje – ustvarjanje plasti	17
3.4.3	Integracija – vključitev	17
3.5	PRANJE DENARJA V PRAKSI	17
3.5.1	Elektronska denarna nakazila.....	17
3.5.2	Fasadne dejavnosti	18
3.5.3	Navidezni nakupi in plačevanje uslug	19
3.5.4	Korupcijska kazniva dejanja	20
4	PRANJE DENARJA V NEFINANČNEM SVETU	21
4.1.1	Igralnice.....	21
4.1.2	Turistične agencije	21
4.1.3	Preprodaja nepremičnin	21
4.1.4	Posredniki.....	22
4.2	UKREPI ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA	22
4.3	MAKROEKONOMSKI VPLIVI PRANJA DENARJA	23
4.4	OBSEG IN ZNAČILNOSTI PRANJA DENARJA V SLOVENIJI	24
5	POŠTA SLOVENIJE IN AKTIVNOSTI ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA	30
6	ZAKLJUČEK	33
	LITERATURA IN VIRI	35
	KAZALO SLIK	37
	KAZALO TABEL	37

1 UVOD

Za področje pranja denarja velja, da gre za vprašanje, ki predstavlja tako za posamične države kot tudi za celotno mednarodno skupnost zelo veliko ekonomsko in politično nevarnost. Pranje denarja predstavlja različne tehnike pretvarjanja nepošteno in nezakonito pridobljenega denarja v pošten in zakonit denar ali materialne dobrine.

V diplomski nalogi predstavljam temeljno opredelitev pojava pranja denarja in podajam osnovno hipotezo, da je učinkovito zoperstavljanje pojavom pranja denarja realno in mogoče. Prav tako opredelim vse stopnje pranja denarja, ki zajema tri osnovne faze. Glede na to, da je načinov pranja denarja veliko, v nadaljevanju prikazujem nekatere načine pranja denarja ter opredelim vlogo in naloge Urada za preprečevanje pranja denarja v Sloveniji. Razmišljam o tem, kakšen je makroekonomski vpliv pranja denarja, kakšni so ukrepi pranja denarja in kakšen je sistem za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma.

Pomembna institucija v borbi za preprečevanje pranja denarja je tudi Pošta Slovenije in prav njenim aktivnostim za preprečevanje pranja denarja v nadaljevanju posvečam več pozornosti.

Prepričana sem, da velja že v opredelitvi namena naloge posebej izpostaviti dejstvo, da je Pošta Slovenije dobro vzpostavila in utrdila svoj sistem nadzora in poročanja v primeru pranja denarja.

V zaključku diplomske naloge strnim vse ključne ugotovitve ter poskušam predstaviti nekatere predloge za uspešnejše zoperstavljanje pranju denarja.

2 OPREDELITEV PRANJA DENARJA

2.1 Definicija pranja denarja

“Pranje denarja je proces, s katerim se zakriva ali prikriva dejanski izvor nelegalno pridobljenih sredstev. Ta proces je ključnega pomena, ker omogoča storilcu kaznivega dejanja koriščenje tega denarja, ne da bi razkril njegov izvor”.

Pranje denarja kriminalcem redno zagotavlja dotok čistega denarja, ki daje moč kriminalnim združbam, da si z njim kupijo položaj in zagotovijo obstoj s podkupovanjem vplivnih struktur.

V nekaterih primerih kriminalci naložijo svoje dobičke v premičnine in nepremičnine, nalagajo denar v banke, ga menjajo za drug denar, ga prenašajo preko bančnih računov, ga vlagajo v zavarovalnice, igralnice, ipd. Tako izbrišejo izvor njegovega nastanka ter ga naredijo čistega.

Pranje denarja torej pomeni poskuse njegovega vključevanja v zakonite finančne in gospodarske tokove. Da bi se s pranjem denarja prihodek prikazal, kakor da prihaja iz zakonite dejavnosti, mora poprej obstojati “glavna” nezakonita dejavnost, s katero se umazani denar ustvari.

Globalizacija sveta, ki podira meje med državami in omogoča nesluten pretok informacij v izjemno kratkih časovnih obdobjih, omogoča posameznikom poslovanje praktično v nekaj minutah skoraj v katerikoli konec sveta. Lahko bi rekli, da gre za kriminal belih ovratnikov, pri čemer je ključnega pomena dobro poznavanje pravnih tako nacionalnih kot mednarodnih predpisov, poznavanja delovanja bančnih in nebančnih sistemov posameznih držav, obvladovanje poslovanja preko svetovnega spleta ter nenazadnje ohranjanje videza poštenega poslovneža. Ob vsem tem so roparji s črno nogavico na obrazu preteklost, saj uspešen proces pranja denarja zahteva izobražene in pretkane kriminalce, ki pa so žal vedno korak prek organi pregona. Prav tako se podobne mahinacije pojavljajo v podjetjih ter managementu podjetja ter tako negativno vplivajo na celotno gospodarstvo v neki državi in tudi na podjetniški sektor v državi (Rozman et al., 1993, str. 145).

Pranje denarja je stoletja star proces, čeprav se je sam termin pranja denarja oblikoval v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Danes lahko s tem izrazom označimo tri sklope aktivnosti (Plantan, 1999, str. 33):

- pretvorba nezakonito pridobljene gotovine v drugo obliko premoženja,
- prikrivanje resničnega izvora lastništva nelegalno pridobljenega dohodka in
- ustvarjanje navidezno legalnega vira lastništva.

Zavoljo navedenega je mednarodni boj proti pranju denarja vedno bolj pomemben, saj globalizacija sveta prinaša tudi večjo organiziranost na strani pralcev denarja in organiziranih terorističnih skupin. Prav globalizacija terja mednarodno usklajenost pravnih norm ter vključevanje vse večjega števila držav v organiziran boj proti vsem oblikam pranja denarja in financiranja terorizma. Iz teh razlogov so v svetu začela nastajati in se krepiti različna združenja in organizacije ter formalne in neformalne skupine, katerih skupno gibalno je boj proti organiziranemu kriminalu, pranju denarja in proti terorizmu. Nastali so različni dokumenti, ki predstavljajo podlago uspešnemu organiziranemu boju proti pranju denarja in njihovim akterjem, in kot taki kljub dejstvu, da so napisani v obliki priporočil za vse države, ki se zavedajo tega problema, predstavljajo jasne usmeritve za ustrezno ukrepanje na tem področju (Šeme-Hočevar, 2007, str. 17).

Pranje denarja je kompleksen proces, ki z vstopom v finančni in gospodarski sistem in z zlorabo le-teh omogoča, da umazan denar izgubi svoje ozadje in se z vdorom v finančno, bančno ali gospodarsko poslovanje očisti. Banke so še vedno največkrat uporabljeni kanali za vstop umazanega denarja v finančni sistem, saj v zadnjih letih vedno bolj širijo svoje poslovanje, sklepajo korespondenčna razmerja, ponujajo svoje storitve preko spleta in ne nazadnje poslujejo v finančnih rajih. Z vedno širšo in bolj kompleksno paleto storitev pa raste tveganje neučinkovitega oziroma premalo učinkovitega nadzora nad pranjem denarja. Vse to pralcem denarja olajša izvajanje njihovih aktivnosti. Z vdorom v finančni sistem preko finančnih institucij predstavlja pranje denarja veliko grožnjo tako lokalnemu kot mednarodnemu gospodarstvu, saj so ravno finančne institucije ključnega pomena za gospodarsko rast države (Vreča, 1999, str. 12).

Slovenija se od samega začetka zaveda resnosti tega problema, zato je že ob osamosvojitvi prevzela v izvajanje vse dokumente, ki so to področje pokrivali v bivši skupni domovini. Svoj sistem, ki ga tudi tujina ocenjuje za izjemno dobrega in strogega in ga vseskozi prilagaja najnovejšim smernicam, sistem, ki jih v svetovnem merilu sprejemajo različne mednarodne organizacije in skupine. Slovenske banke so z uveljavitvijo novega Zakona o preprečevanju denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT) razširile svoje aktivnosti tudi na prepoznavanje in preprečevanje financiranja terorizma, obenem pa novi zakon prinaša nekatere spremembe v izvajanju nalog.

Z naraščajočim splošnim razvojem postaja proces pranja denarja, ki zajema tri osnovne faze (plasma, stratifikacijo in integracijo), vedno kompleksnejši in resno ogroža finančne institucije, s tem pa tudi nacionalno gospodarstvo (Deisinger, 1993, str. 89; Grčar, 1995, str. 37; Stroligo, 2002, str. 52).

Po Konvenciji Združenih narodov iz leta 1988 povzeta Opredelitev pranja denarja, obsega prav tako tri sklope aktivnosti (Markey, 1993, str. 6):

- pretvorba nezakonito pridobljene gotovine v drugo obliko premoženja,
- prikrivanje resničnega izvora lastništva nelegalno pridobljenega dohodka in
- ustvarjanje navidezno legalnega vira lastništva

Zaradi naraščanja obsega organiziranega kriminala, s katerim je povezano pranje denarja, je mednarodni boj proti pranju denarja vedno bolj pomemben. S tem narašča tudi pomembnost mednarodnega povezovanja ter poenoteno izvajanje ukrepov odkrivanja in preprečevanja pranja denarja. Iz teh razlogov so v svetu začela nastajati in se krepiti različna združenja in organizacije ter formalne in neformalne skupine, katerih skupno gibalno je boj proti organiziranemu kriminalu, pranju denarja in proti terorizmu. Nastali so različni dokumenti, ki predstavljajo podlago uspešnemu organiziranemu boju proti pranju denarja in njihovim akterjem, in kot taki, kljub dejstvu, da so napisani v obliki priporočil za vse države, ki se zavedajo tega problema, predstavljajo jasne usmeritve za ustrezno ukrepanje na tem področju. Eden pomembnejših dokumentov, ki predstavlja podlago novemu slovenskemu Zakonu o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT), je Direktiva evropskega parlamenta in sveta št. 2005/60/ES (Tretja direktiva).

2.2 Zgodovina pranja denarja

Eden od načinov pri plačevanju blaga v mednarodni trgovini je bilo umetno zvišanje menjalnega tečaja valut, tako da so bile obresti prikazane kot posebne premije za tveganje. Izumili so tudi posrednika, ki naj bi si sposodil denar in ga čez čas vrnil, pri tem pa so bile obresti prikazane kot dobiček.

Pravi razvoj pranja denarja se je začel s trgovino z mamili, orožjem, ugrabitvami, mafijskimi posli, goljufijami, prevarami in drugimi kaznivimi dejanji. Termin "pranje" (laundry) je bil prvič uporabljen leta 1973 v časniku "The Guardian", v članku o 200.000 USD, namenjenih republikanski predvolilni kampanji v ZDA, ki so jih z namenom prikritja porekla denarja v kovčkih prenesli v Mehiko, kar predstavlja del znane afere Watergate. Termin "pranje denarja" (money laundering) je širši in se ne uporablja samo za denar, ampak tudi za druge oblike premoženja, ki prikrivajo prihodke iz kriminalnih dejavnosti.

S tovrstno dejavnostjo so se ameriški pravosodni organi prvič začeli srečevati v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Takrat so ugotovili, da mafija denar, zaslužen s prepovedano dejavnostjo (prostitutcija, igre na srečo, tihotapljenje alkohola), vlaga v pralnice perila, ki so bile v lasti priseljenih italijanskih družin. Umazan denar se je pomešal z iztržki pralnic in tako dobil novo, legalno obliko. S tem so pralnice postale

pokritje za visoke zasluge mafijških veljakov. Za razumevanje pojava pranja denarja je treba najprej poznati vire tega denarja. Tovrstni denar se deli na tri vrste denarja (Plantan, 1999, str. 40-42):

- umazan denar, ki je pridobljen je s kaznivimi dejanji,
- črni denar, ki je pridobljen sicer zakonito, vendar kasneje postane nezakonit (davčne utaje),
- tajni denar, denar v lasti vlad, ki je namenjen financiranju tajnih dejavnosti.

V začetku se je pojem pranja denarja pojavljal le v zvezi z nelegalnimi dobički iz trgovine z mamili. Pri preiskavah kaznivih dejanj, povezanih z mamili so preiskovalci začeli ugotavljati, da se iztržki od prodaje nalagajo v denarne ustanove. Kasneje so se začele kot vir "umazanih" sredstev pojavljati tudi druge kriminalne dejavnosti, predvsem trgovina z orožjem, terorizem in ugrabitve.

Poreklo umazanega denarja postaja vse bolj raznovrstno in najpogosteje izhaja iz naslednjih kriminalnih dejavnosti (Podbevšek, B. 1993, str. 7-18):

- večina umazanega denarja še vedno izhaja iz trgovine z mamili, kjer je potrebno prikriti dejanski izvor denarja. V nasprotnem primeru lahko le-ta postane dokaz v kazenskem postopku,
- velik delež predstavlja tudi denar, ki izvira iz nezakonitega trgovanja z orožjem,
- teroristične organizacije potrebujejo pranje denarja za financiranje terorističnih dejavnosti,
- v primeru davčnih utaj je potrebno skriti del prihodkov, ki bi sicer lahko pritegnili pozornost davčnih uradnikov,
- vir umazanega denarja so tudi poslovne goljufije, pri katerih je potrebno prikriti izvor nelegalno pridobljenih koristi, ker bi sicer storilci kaznivih dejanj le-te koristi težje obdržali,
- pranje denarja uporabljajo tudi velike multinacionalne družbe, in sicer zato, da na ta način pokrijejo sredstva za podkupovanje pri pridobivanju donosnih pogodb,
- s pranjem denarja se lahko prikriva tudi nenamenska poraba bančnih posojil ali neupravičeno odtujevanje sredstev za osebne koristi.

Pri poreklu umazanega denarja je v zadnjem času mogoče opaziti razliko med zahodnimi in vzodnimi evropskimi državami, kjer gre pri prvih predvsem za umazan denar, ki izvira iz klasičnih, zgoraj opisanih kriminalnih dejavnosti, pri drugih (države v tranziciji) pa za umazan denar, ki izvira iz kaznivih dejanj, povezanih s spreminjanjem socialističnih oblik lastnine v zasebno lastnino.

Položaj Slovenije je mogoče opredeliti kot nekaj vmesnega. Privatizacija še ni v celoti zaključena, po drugi strani pa je naša država že skoraj evropska in pomeni najbolj južna vrata v Evropo.

Razširjenost in čedalje bolj izpopolnjene oblike organiziranega kriminala ne predstavljajo zgolj ekonomski, pač pa vedno bolj tudi politični problem posameznih držav.

Po podatkih IMF (International Monetary Found – Mednarodni denarni sklad) predstavlja premoženjska korist, ki izvira iz kaznivih dejanj, na letnem nivoju približno 500 milijard USD, ali skoraj 2% svetovnega BDP.

Pranje denarja izpodkopava moč legitimnega finančnega sistema. Njegova stalna spremljevalka je korupcija. Koruptivna so tista dejanja, ki ogrožajo človekove pravice ter načela pravne države in demokracije. Poleg tega spodkopavajo dobro upravljanje, poštenost in socialne pravice, izkrivljajo konkurenco, ovirajo gospodarski razvoj in ogrožajo stabilnost demokratičnih ustanov in moralnih temeljev družbe. Menedžerji in drugi zaposleni v finančnih institucijah podlegajo uničujočim skušnjavam, politiki in javni uslužbenci pa so več ali manj podkupljeni. Sodne oblasti zaradi namerne ali nenamerne neučinkovitosti izgubljajo ugled.

Interes za pranje denarja ne obstaja le med lastniki umazanih sredstev, temveč tudi na strani finančnih organizacij in drugih udeležencev v tem procesu, saj lahko pranje denarja zanje predstavlja pomemben vir zaslužka.

Zaradi vsega navedenega je v zadnjem desetletju mednarodna skupnost prisiljena k izvajanju učinkovitejših ukrepov za preprečevanje oziroma vsaj omejevanje tega pojava. Zaradi izrazite mednarodne narave tega pojava so se prizadevanja posameznih držav, da se v okviru svojih nacionalnih zakonodaj in znotraj svojih meja zoperstavijo temu akutnemu problemu, pokazala kot premalo učinkovita. Tudi Slovenija je s sprejetjem normativnih podlag in z oblikovanjem institucionalnih mehanizmov sledila tem zahtevam.

3 MOTIVI ZA PRANJE DENARJA

Temeljni motiv pranja denarja je, da denarna sredstva s pranjem postanejo skrita pred organi pregona, javnostjo, konkurenco, kreditorji, poslovnimi partnerji. Na ta način pranje denarja postaja nujen pogoj za obstoj kriminalne dejavnosti v sodobnem svetu. Kriminalci, ki so najvišji predstavniki kriminalnih združb, se s pranjem denarja ne ukvarjajo sami. Za to najamejo strokovnjake, ki so izkušeni na teh področjih. Zaradi tega je preiskovalcem v teh postopkih težko dokazati vpletenost v kazniva dejanja. Za kriminalce pranje denarja lahko pomeni pomemben vir zaslužka. Razne družbe perejo denar, da bi prikrije podkupovanje in sumljiva plačila tujim vladam, agentom in uradnikom. Države, kot sta na primer ZDA in Japonska, imajo zaradi pravne omejitve takih plačil tajno financiranje političnih strank, s tem pa se tudi izognejo finančni stiski. Dohodki od teh poslov so lahko zelo privlačni za vlade, posebej, če države ne razpolagajo z vrednim bogastvom.

Ugotavljamo, da je pohlep eden osnovnih dejavnikov, ki poganjajo kriminal, saj so kriminalci motivirani z eno samo stvarjo, in sicer z denarjem. V sodobnem svetu je denar tisti dejavnik, okoli katerega se vrtijo vse dejavnosti. Enak cilj, torej pridobiti visok dobiček, imata tako pošten podjetnik kot kriminalni podjetnik.

Pranje denarja in financiranje terorizma sta dve obliki finančnega kriminala, ki z navidezno neškodljivimi finančnimi transakcijami povzročata uničujoče posledice. Vsako kaznivo dejanje, pa naj gre za preprodajo prepovedanih mamil ali pa za kaznivo dejanje tako imenovanih belih ovratnikov, povzroča vrsto verižnih reakcij, ki destabilizirajo in na koncu ogrožajo celotno nacionalno gospodarstvo. Financiranje terorizma omogoča terorističnim mrežam, da obstajajo in delujejo predvsem s pomočjo izkoriščanja finančnega sistema. Tako storilci kaznivih dejanj kot teroristi iščejo in izkoriščajo slabosti in luknje v nacionalnih finančnih zakonodajah, da bi oprali nelegalno pridobljena sredstva ali zakrili sledi pri financiranju terorizma.

Tehnike pranja denarja so številne, raznovrstne, kompleksne, iznajdljive, komaj opazne in diskretne. Ne glede na to pa imajo vse tehnike neke skupne karakteristike, ki od pralcev denarja zahtevajo da:

- prikrijejo pravo naravo in izvor denarja ali premoženja,
- obdržijo oziroma ohranijo kontrolo nad denarjem ali premoženjem in
- spremenijo obliko denarja ali premoženja.

Različni pravosodni organi in organizacije, ki se ukvarjajo s preprečevanjem pranja denarja, so morale upoštevati te elemente, ko so iskale tiste točke v procesu pranja denarja, kjer so pralci denarja najbolj ranljivi. Praksa in raziskave so pokazale, da je to prva faza v procesu pranja denarja – plasman, to je takrat, ko umazan denar vstopi v finančni sistem. Posledično so depozitne institucije tiste, ki so najbolj

izpostavljene in se jim temu primerno namenja tudi največ pozornosti. V nadaljevanju so zato načini oziroma tehnike pranja denarja razvrščene najprej po vrstah institucij, in sicer na finančne in nefinančne institucije, nato pa finančne institucije naprej po kriteriju zbiranja sredstev, to je na depozitne in nedepozitne institucije.

3.1 TEMELJNE ZNAČILNOSTI PRANJA DENARJA

Pranje denarja je prikrivanje umazanega izvora denarja. Temeljne značilnosti pranja denarja (obstaja več različnih definicij):

- vključuje velike vsote denarja,
- denar ali premoženje izvira iz kaznivega dejanja,
- izvrši se preko legalnega plačilnega sistema,
- pogosto ima mednarodni značaj,
- izvrši se tako, da je denarju čim težje slediti,
- deluje, kot da gre za legitimno pridobljen denar ali premoženje,
- nelegalna sredstva so prenesena v gospodarstvo,
- nelegalna sredstva (sedaj kot legitimno pridobljena) so ponovno investirana v kriminalno dejavnost.

Glavne značilnosti pranja denarja (Šeme-Hočevar, 1997, str. 21):

- kriminalna dejavnost, v katero je ponavadi vpletena več kot ena oseba,
- vključuje velike vsote denarja,
- denar ali premoženje izvira iz kaznivega dejanja,
- opravi se preko legalnega plačilnega sistema,
- pogosto vključuje mednarodne tokove, opravi se tako, da je denarju čim težje slediti,
- deluje kot legitimno pridobljen denar ali premoženje,
- opran denar se najpogosteje investira zopet v nelegalne, lahko pa tudi v legalne dejavnosti,
- državne omejitve niso ovira za pranje denarja.

Pranje denarja je torej aktivnost, s katero se na videz spremeni izvor nezakonito pridobljenega denarja, tako da izgleda, kot da je bil pridobljen na zakonit način. Pranje umazanega denarja je osnovno gorivo, potrebno za pogon in širitev nelegalne trgovine z mamili, orožjem, belim blagom, s človeškimi organi, z radioaktivnimi snovmi, s strupenimi snovmi za goljufije, itd.

Za zagotavljanje ustreznega izvajanja nalog, ki jih določa Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma pri bankah in ostalih pravnih in fizičnih osebah, ki morajo pri svoji dejavnosti upoštevati zakonska določila, je potreben nadzor, ki je v pristojnosti Urada in naslednjih organov nadzora:

- Banke Slovenije,
- Agencije za trg vrednostnih papirjev,
- Agencije za zavarovalni nadzor,
- Urada za nadzor prirejanja iger na srečo,
- Slovenskega inštituta za revizijo in organa, pristojnega za nadzor nad opravljanjem storitev davčnega svetovanja.

Izvršitev dejanja iz katerekoli faze že pomeni kaznivo dejanje pranja denarja. Trendi na tem področju so:

- poklicni pralci denarja (strokovnjaki s specifičnim znanjem: notarji, odvetniki, računovodje, itd.),
- fizični prenos gotovine (klasičen način prenosa oziroma tihotapljenja denarja je še vedno popularen: v torbah, gospodinjskih aparatih, avtomobilih, itd.),
- navidezni posli preko uvozno-izvoznih podjetij,
- uporaba nebančnih finančnih institucij (zavarovalnice, menjalnice, itd.),
- uporaba podjetij, katerih poslovanje temelji na gotovini (restavracije, hoteli, igralnice, tudi internetne igralnice),
- storitve elektronskega bančništva, ki delujejo 24 ur na dan (npr. online bančništvo, kjer lahko nastane problem pri identifikaciji stranke, ki opravlja transakcije),
- "offshore" bančništvo (Bahami, Bahrain, Kajmanski otoki, Nizozemski Antili, Aruba, Barbados, Luksemburg, Monako, Švica, itd.), ravno nasprotno je "onshore", torej matično bančništvo, v matični državi,
- v pranje denarja se vključujejo države v tranziciji, kjer je manjši nadzor državne oblasti.

Mednarodni pravni akti, ki opredeljujejo področje pranja denarja:

- OZN; tri konvencije, ki inkriminirajo dejanje pranja denarja,
- EVROPSKA UNIJA; Direktive in Uredbe,
- FINANCIAL ACTION TASK FORCE – FATF (ustanovljena pri OECD); prvo in hkrati najpomembnejše mednarodno telo, ki je specializirano izključno za boj proti pranju denarja. FATF določa mednarodne standarde in ocenjuje izvajanje standardov po državah ter izdaja Priporočila. EU je članica FATF, to pomeni, da je posredno tudi Slovenija članica. Naj omenim, da je Slovenija pred leti samostojno zaprosila za članstvo v FATF, a je bila zavrnjena z razlogom, da je premalo strateška država,
- SVET EVROPE; priporočila in konvencije. Ustanovljen je poseben odbor strokovnjakov Sveta Evrope MONEYVAL. To je organ za ocenjevanje

izvajanja ukrepov na področju pranja denarja in financiranja terorizma v državah članicah Sveta Evrope, ki niso članice FATF,

- mednarodna skupina EGMONT; cilj je ustanovitev uradov za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja po celem svetu, olajšati pa želijo pogoje za sodelovanje in izmenjavo informacij med uradi. Značilen je skupen boj in medsebojno sodelovanje.

Pranje denarja predstavlja ravnanja, s katerimi se prikriva izvor denarja ali premoženja, ki je pridobljen s kaznivim dejanjem. Ta ravnanja so (Zakon o preprečevanju pranja denarja, 2007):

-zamenjava ali kakršenkoli prenos denarja ali premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,

- pridobitev, posest ali uporaba denarja oziroma premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- prikrivanje prave narave, izvora, nahajanja, gibanja, razpolaganja, lastništva, ali pravic v zvezi z denarjem ali premoženjem, ki izvira iz kaznivega dejanja,
- prikrivanje nezakonito pridobljenega družbenega premoženja in družbenega kapitala pri lastninskem preoblikovanju podjetij.

Kdor denar ali premoženje, za katerega ve, da je bilo pridobljeno s kaznivim dejanjem, sprejme, zamenja, hrani, z njim razpolaga, ga uporabi pri gospodarski dejavnosti ali na drug način, ki je določen z zakonom, s pranjem prikrije ali poskusi prikriti njegov izvor, se kaznuje z zaporom do petih let (Kazenski zakonik, 2004). Pri pranju denarja gre za naslednja ravnanja, če so storjena naklepno:

- zamenjava ali prenos premoženja, če se ve, da ta lastnina izvira iz kaznivega dejanja ali posledica sodelovanja pri takšnem dejanju z namenom, da se prikrije nezakonit izvor tega premoženja, ali pomoč osebi, ki je bila vpletena v kaznivo dejanje, z namenom, da se izogne pravnim posledicam njenih dejanj,
- prikrivanje pravega izvora, narave, kraja, gibanja, razpolaganja pravice do ali v zvezi s premoženjem, če se ve, da je to premoženje posledica kaznivega dejanja ali sodelovanje pri takšni dejavnosti,
- pridobivanje, posest ali uporaba premoženja, če se ob času pridobitve tega premoženja ve, da je bilo le-to pridobljeno s kaznivim dejanjem ali kot posledica sodelovanja pri takšnem dejanju,
- udeležba, sodelovanje, namera ter pomoč, napeljevanje, omogočanje in svetovanje pri katerikoli od zgoraj naštetih dejanj.

Iz zgoraj navedenih definicij je razvidno, da med njimi obstaja veliko skupnih točk, vendar pa moram opozoriti na razlike v interpretaciji samega predmeta pranja denarja ter opredelitvi kaznivega dejanja. Nekaterе države termin "pranje denarja" gledajo širše, in sicer tako, da vanj zajemajo tudi financiranje terorizma, medtem ko druge ne. Kljub temu, da se teroristi poslužujejo enakega splošnega procesa za

prikrivanje izvora denarja ali premoženja, ne smemo pozabiti, da ta denar ali premoženje ne izvira vedno iz predhodnega kaznivega dejanja, temveč je lahko pridobljen iz povsem zakonitih aktivnosti. Tako ima lahko pranje denarja v različnih državah različne razlage, saj je v nekaterih državah definicija omejena na določena kazniva dejanja (Božičnik in Stipič, 2000, str. 453-464).

Nekateri dajejo večji poudarek kazensko-pravnem vidiku, medtem ko drugi pranje denarja razlagajo predvsem z gospodarskega vidika. Kazensko-pravni vidik predstavlja predvsem opredelitev kaznivih dejanj in kazenskih ukrepov proti zakrivanju sledi za izvorom nelegalno pridobljenih finančnih sredstev, medtem ko je gospodarski vidik opredeljen širše. Kazniva dejanja, ki se tesno navezujejo na pranje denarja, so predvsem trgovina z mamili, orožjem in belim blagom, prostitucija, finančne prevare in poneverbe, korupcija, ipd. Nekatero državo (npr. Francija) opozarjajo, da naj za storilca kaznivega dejanja pranja denarja ne bi veljal trgovec z mamili ali orožjem, pač pa tretja oseba, torej tista, ki dejansko denar »opere«.

Pri oblikovanju kaznivih dejanj v kazenskih zakonikih posameznih držav nastajajo problemi, ker se kazniva dejanja pranja denarja bodisi preozko sklicujejo le na trgovino z mamili in orožjem, ne pa tudi na druge hude oblike kaznivih dejanj. Drugo pomanjkljivost pa predstavlja storitev kaznivega dejanja le v okviru naklepnega ravnanja, ne pa tudi iz malomarnosti (Deisinger, 1995, str. 62). V Sloveniji je Zakon o preprečevanju pranja denarja iz leta 1994 zamenjal Zakon o preprečevanju pranja denarja iz leta 2001, ki odpravlja številne pomanjkljivosti. 26. septembra 2001 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel novi Zakon o preprečevanju pranja denarja. Že decembra 2001 je bilo zaradi sprememb in dopolnitev direktive EU o preprečevanju zlorabe finančnega sistema za pranje denarja potrebno pripraviti tudi spremembe in dopolnitve Zakona o preprečevanju pranja denarja. Tako je 20. junija 2002 Državni zbor Republike Slovenije sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o preprečevanju pranja denarja.

Državni zbor Republike Slovenije je dne 22.06.2007 sprejel še en zakon in sicer Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma.

OSNOVNI MODELI PRANJA DENARJA

Zaradi globalnih procesov postaja boj proti pranju denarja vse bolj zahteven. Z globalizacijo, ki je socialno-ekonomski pojav in posledica tehnološkega in organizacijskega razvoja, so se povečale možnosti za doseganje večjih prihodkov, vendar ne samo za zakonito gospodarstvo, temveč tudi za mednarodni organizirani kriminal, ki spretno izkorišča vse prednosti, prihajajoče z razvojnim procesom (Plantan, 1999, str. 32-33).

V teoriji in praksi različnih držav se je na splošno razvilo pet zakonodajnih modelov, ki določajo definicijo umazanega denarja oziroma s kriminalnimi dejanji pridobljenih prihodkov (Šeme-Hočevar, 2007, str. 98-99):

- **model vseh kaznivih dejanj (“all crime”)**; kot predhodna kazniva dejanja so določena vsa kazniva dejanja, iz katerih izvira protipravna premoženjska korist. Kazniva dejanja niso posebej opredeljena s primeri. Pomembna prednost za države s tem modelom je lažje mednarodno sodelovanje in izročanje storilcev kaznivih dejanj pranja denarja (in sicer Velika Britanija, Nizozemska, Danska, Finska, Švica, Belgija, Francija, Slovaška, Avstralija, idr.),
- **model naklepnih kaznivih dejanj**; nekatere države (v preteklosti npr. Italija) so pranje denarja navezale le na naklepno storjena predhodna kazniva dejanja. Kazniva dejanja, iz katerih izvira premoženjska korist, so praviloma predvsem naklepna,
- **model taksativno naštetih kaznivih dejanj**; eden prvih načinov določitve kaznivih dejanj, ki so predhodna kazniva dejanja za pranje denarja, je bila uporaba seznama točno določenih kaznivih dejanj. Zaradi tradicije in možnosti sprotnega dopolnjevanja ga v mnogih državah še vedno uporabljajo (Portugalska, Grčija, Irska, Nemčija, Luksemburg, Turčija, Kanada in ZDA). Pri tem se države še vedno razlikujejo, saj nekatere med predhodna kazniva dejanja še vedno vključujejo samo kazniva dejanja, povezana z mamili, druge le nekatera težja kazniva dejanja, tretje pa celo paleto kaznivih dejanj, s čimer se približujejo prvemu modelu,
- **model kaznivih dejanj, za katera je predpisana zaporna kazen nad določeno mejo**; način omejitve predhodnih kaznivih dejanj samo na tista, za katera je predpisana določena zaporna kazen. Ta model je v praksi redek, saj zaradi razlik v kaznih omejuje mednarodno sodelovanje, ki je glede zbiranja dokazov v primerih pranja denarja precejšnjega pomena, saj je več kot 70 odstotkov primerov pranja denarja povezanih s tujino,
- **model mejne vrednosti**; določitev predhodnih kaznivih dejanj je povezana z določeno mejno vrednostjo («de minimis») in omogoča, da je pranje denarja kaznivo samo, če je znesek denarja, ki izvira iz predhodnega kaznivega dejanja, večji od z zakonom predpisanega zneska. Ta model so do zdaj

uporabljale samo tri države, in sicer Slovenija, Hrvaška in Avstrija, vendar so ga vse tudi kmalu opustile.

Metode pranja denarja se nenehno spreminjajo, praktično od primera do primera. Torej se določena metoda prilagaja okoliščinam posameznega primera, s tem pa proces preprečevanja pranja denarja postaja kompleksnejši in težavnejši.

3.2 PRANJE DENARJA PO VRSTAH TRANSAKCIJE

V težko pregledni množici različnih, neredko izjemnih inovativnih načinov pranja denarja, nekatere zaradi svoje pogoste uporabe izstopajo. Te so:

- tihotapljenje,
- drobljenje,
- sestavljanje,
- navidezno zadolževanje,
- gotovinske dejavnosti,
- navidezne družbe,...

a. Tihotapljenje gotovine

Pri tihotapljenju gotovine (ang. currency smuggling) gre za prenos gotovine iz ene države v drugo, kjer se, največkrat po zamenjavi valute, položi na bančni račun v tej državi. S tem je ta postopek končan, pravi izvor denarja ostane neznan, nezakoniti denar pa se tako v svetovnem finančnem prometu pomeša z zakonitim. Gre torej za začetno plasiranje, za prvo fazo v procesu pranja denarja.

b. Drobljenje

Drobljenje (ang. smurfing) denarja v zneske, ki so manjši od tistih, pri katerih mora banka identificirati tistega, ki polaga gotovino na račun, ali ki jih je treba prijaviti carini pri prehodu državne meje. Namen drobljenja je preprečiti, da bi bila polog ali prenos gotovine prijavljena državnim organom oziroma da bi bil polagalec gotovine identificiran. Pri svoji nameri se pralci denarja lahko usmerijo na finančne ustanove, v katerih poskušajo podkupiti menedžerje ali preostale zaposlene, z namenom oprostite obveznega poročanja organom, ki bdijo nad gotovinskimi in sumljivimi transakcijami v posamezni državi (Podbevšek, 1993, str.16).

c. Sestavljanje

S to metodo se je možno izogniti poročanju in hranjenju podatkov o izvedeni transakciji. Pralci denarja opravijo namesto ene velike transakcije več transakcij z manjšimi zneski. Njihovo število lahko doseže tudi nekaj deset tisoč.

d. Navidezno zadolževanje

Ena najpopularnejših oblik pranja denarja v svetu je navidezno zadolževanje (ang. Loan back kredit). Po prenosu denarja v enega izmed davčnih rajev se denar tam položi na bančni račun in potem prenese v neko tretjo državo. Pralec na podlagi tako izpeljanega depozita v svoji banki najame kredit, kot garancijo za vračilo kredita pa uporabi prej deponirani denar. Izposojena sredstva lahko vloži v legalne posle, kot izvor tega denarja pa navaja bančni kredit. Kredita običajno ne vrne, zato se leta poplača z depozitom, ki je služil kot jamstvo. V bistvu si pralec denarja tako sposodi svoj lastni denar.

e. Gotovinske dejavnosti

Gre za dejavnosti, kot so naprimer restavracija, avtopralnice, zabavišča z igralnimi avtomati, itd., pri katerih je težko napovedati dnevni, tedenski ali mesečni promet, hkrati pa je večina plačil izvedena v gotovini. Vključitev dodatnih nelegalnih finančnih sredstev in prikaz le-teh kot zakonitih pralcev denarja zato ne predstavlja problema.

Pranje denarja v igralnicah (ang. gambling in casinos) se odvija tako, da oseba prinese gotovino in jo na blagajni zamenja za žetone. Pri igrah ima ta oseba "pomočnike", ki jih je prej oskrbela z umazanim denarjem in ki v igrah proti njej izgubljajo. Ob odhodu iz igralnice na blagajni "priigrane" žetone zamenja za denar ali ček, prihodke pa kasneje opravičuje z iztržkom od igranja (Grčar, 1995, str. 38).

f. Navidezne družbe

Fiktivna podjetja (ang. front or shell companies) so tako podjetja v davčnih rajih, ki obstajajo samo na papirju, kot tudi povsem legalna podjetja (tako jih lahko imenujemo zato, ker so bila ustanovljena za prikrievanje izvora umazanega denarja; takšno podjetje je običajno le eno v mreži različnih, navidezno nepovezanih podjetij, ki z medsebojnim poslovanjem na legalen način opravljajo njihovo prvenstveno dejavnost: pranje denarja). V državi z značilnostmi finančnega raja se denar lahko položi na račun fiktivnega podjetja. Takšno "shell" podjetje ima eno samo nalogo, in sicer prikriti njegove dejanske lastnike in umazana sredstva. "Front" podjetje pa za razliko od "shell" podjetja občasno opravlja tudi zakonite dejavnosti, in sicer zaradi

prikrivanja osnovne dejavnosti. Fiktivna ali navidezna podjetja so lahko tudi banke ali zavarovalne družbe. Postopek pranja denarja zahteva obstoj več takšnih podjetij, na imena teh podjetij pa se nato odprejo računi pri različnih bankah, sredstva krožijo med temi računi, s tem pa se prikrije pravi izvor denarja.

g. Oblikovanje

Oblikovanje (ang. structuring) je potrebno, da se velika finančna operacija razbije na niz manjših z zelo majhnimi količinami denarja. Tako namesto ene velike izvedejo mnogo manjših transakcij, kjer lahko njihovo število doseže tudi nekaj deset tisoč.

h. Davčne oaze

Naslednja metoda so davčni raji (ang. off-shore center). Pod tem pojmom razumemo države brez davkov (Bahami, Kajmanski otoki, Caicos in Turks v Karibskem otočju) oziroma države z zelo nizkimi davki na dohodek (Bermudi, Antili, Deviški otoki, Bahrain, Liechtenstein, Monako, Panama). Poleg tega med glavne značilnosti spadajo še strogo spoštovanje bančnih in poslovnih skrivnosti, odsotnost kontrole obtoka denarja in prosto kupovanje podjetij, bank in zavarovalnih družb. Pozornost teh držav je usmerjena predvsem k denarni trdnosti, sodobnim komunikacijam, dostopnosti in zemljepisni umestitvi v bližini pomembnejših svetovnih poslovnih poti. Večina aktivnosti v davčnih "oazah" je zakonita. V teh državah deluje veliko podjetij in drugih gospodarskih in finančnih subjektov predvsem zato, da imajo idealne pogoje za pranje denarja. Te države so, kot rečeno, trn v peti naporom mednarodne skupnosti na področju boja proti pranju denarja.

i. Igre na srečo in stave

Ena izmed možnosti za pranje denarja so tudi igre na srečo in stave (ang. lottery and bets). Tu se denar prikazuje kot zadetek na konjskih ali pasjih dirkah. Na podlagi plačila honorarja ali provizije vpiše prejemnik stav napačne stave in prikaže navidezne dobičke. Pralec na dirkah ne stavi ali pa vloži nizko vsoto denarja in trdi, da je zaslužil veliko. Ta metoda je težje uporabljiva v državah, kjer morajo prijaviti davek na dobiček v primeru zaslužka večjih vsot denarja. Primer pa je tudi zamenjava dobitne srečke: tisti, ki je zadel, zamenja srečko za denar. Denarja dobi sicer manj, vendar se izogne plačilu davka. Tisti, ki srečko kupi, zamenja umazano gotovino za srečko, potem pa srečko unovči. Plača sicer davek, vendar pa je umazan denar opran.

j. Simulirana nepremičninska špekulacija

Zadnja metoda pa je simulirana nepremičninska špekulacija. Gre za pridobitev nepremičnine na podlagi podcenitve njene stvarne vrednosti in nato, čez nekaj časa, za prodajo po njeni pravi vrednosti. Proces poteka takole: oseba kupi nepremičnino po podcenjeni vrednosti, jo zadrži za čas prenovitvenih del ali naložb in jo nato proda po realni ceni. Ta sistem omogoča, da se dokazujejo viri sredstev nad dejanskimi tako, da se umazani denar prikaže kot prihodek od prodaje nepremičnine.

3.3 PROCES IN OSNOVNE STOPNJE PRANJA DENARJA

Pri pranju denarja ne gre samo za eno dejanje, ampak je to proces, ki je sestavljen iz treh osnovnih stopenj. Vsaka od stopenj pa lahko poteka tudi samostojno. Operacije si lahko z različno dolgimi časovnimi intervali sledijo ali pa potekajo v istem časovnem obdobju, lahko se odvijajo v isti ustanovi ali pa jih menjajo.

Pranje denarja zajema tri osnovne faze:

- PLASMA ali prenos denarja (angl. placement; sorting and refining),
- STRATIFIKACIJA ali nalaganje oziroma ustvarjanje plasti (angl. layering),
- INTEGRACIJA ali vključitev (angl. integration).

3.3.1 Plasma – prenos denarja

Plasma je prva faza, ki se začne, ko je pridobljena protipravna premoženjske koristi in jo storilec predhodnega kaznivega dejanja izroči pralcu. V večini primerov je denar izročen v gotovini. Značilno za to fazo je menjava ene valute v drugo, tej fazi pa sledi prenos gotovine v banko (lahko tudi v drugo finančno ali nefinančno institucijo). Banke so pri poslovanju z velikimi vsotami gotovine izredno previdne, zato se pralci denarja ne pojavijo z vso gotovino naenkrat. Eden izmed znanih načinov prenosa gotovine v banko poteka s pomočjo večjega števila posameznikov (drobljenja), ki so običajnega videza in v banki ne izstopajo takrat, ko opravljajo številne transakcije z gotovinskimi zneski, ki so nižji od zneska, pri katerem je banka v skladu s predpisi dolžna opraviti identifikacijo stranke.

3.3.2 Stratifikacija – nalaganje – ustvarjanje plasti

Stratifikacija je druga faza, ki sledi uspešno opravljenem plasmaju denarja. V tej fazi gre za stopnjo, v kateri pralec ustvarja plasti, briše računovodske in bančne sledi izvorom denarja ter izvaja različne logične ali nelogične finančne transakcije v sami banki iz prve faze. Najbolj pogosto je, da denar iz te banke nakaže drugam. Največkrat imajo tudi s tem namenom odprte številne račune v tujini. Večinoma se pri tem uporabljajo elektronski medbančni prenosi, zlate kreditne kartice iz bank v davčnih rajah, itd. V okviru te stopnje so posebej zapletene tiste transakcije, ki jih opravljajo pralci z vrednostimi papirji. Z vsemi naštetimi aktivnostimi se med prvotnim in sedanjim denarjem naložijo mnoge plasti, pri čemer se zakrijejo sledovi, posledično pa onemogoči identifikacija lastnika.

3.3.3 Integracija – vključitev

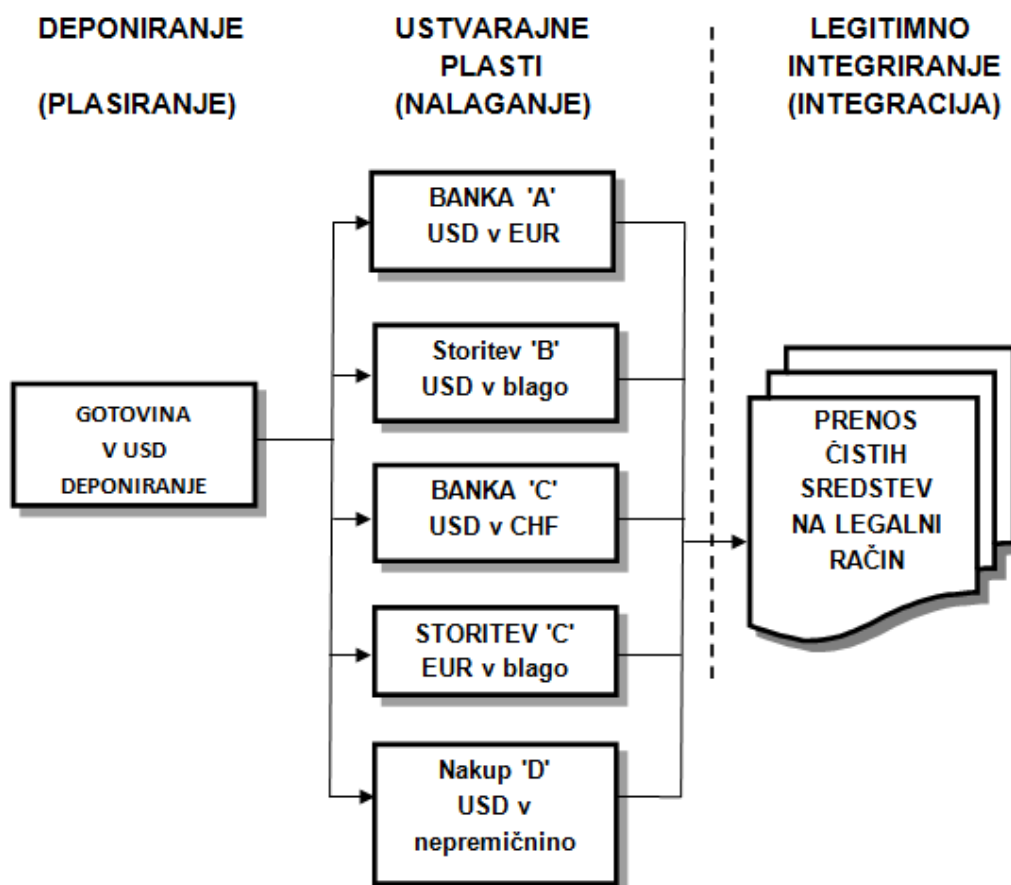
Sled za denarjem zakrije, nato pa nastopi tretja faza – integracija, tedaj je treba denar le še uvesti v finančni sistem kot popolnoma običajno legalno premoženje. Tako se v tej fazi denar vrne k storilcu predhodnega kaznivega dejanja in tako se zaključi krog. To se pokaže kot nakup nepremičnine, ki se kasneje proda, lahko za kreditni odnos z jamstvom, lahko se vrne z nakupom delnic finančnih in nefinančnih institucij, itd. Po končani tretji fazi pa kriminalci v večini primerov večji del opranega denarja uporabijo za kriminalne namene (kupijo mamila, orožje, itd).

3.4 PRANJE DENARJA V PRAKSI

Pri hudih kaznivih dejanjih, kjer gre za gotovinski posel in kjer se ne razkrije identiteta kupca in prodajalca, se ustvarjajo velike količine gotovine. Velike količine denarja lahko premami tudi druge kriminalce, poraba velikih gotovinskih zneskov pa pritegne pozornost tudi davčne uprave, policije, carine in drugih služb. Gotovino je potrebno spremeniti v depozit ali drugo menjalno sredstvo.

3.4.1 Elektronska denarna nakazila

Pralci denarja redno uporabljajo storitve elektronskega bančništva, saj sistemi omogočajo, da se sredstva hitro nakazujejo z enega na drug račun in s tem iz enega državnega sistema v drugega. Denar med tem časom nekajkrat spremeni svojo lokacijo in obliko. Na koncu te faze je težko ločiti med legitimnimi sredstvi in kriminalno pridobljenim denarjem.

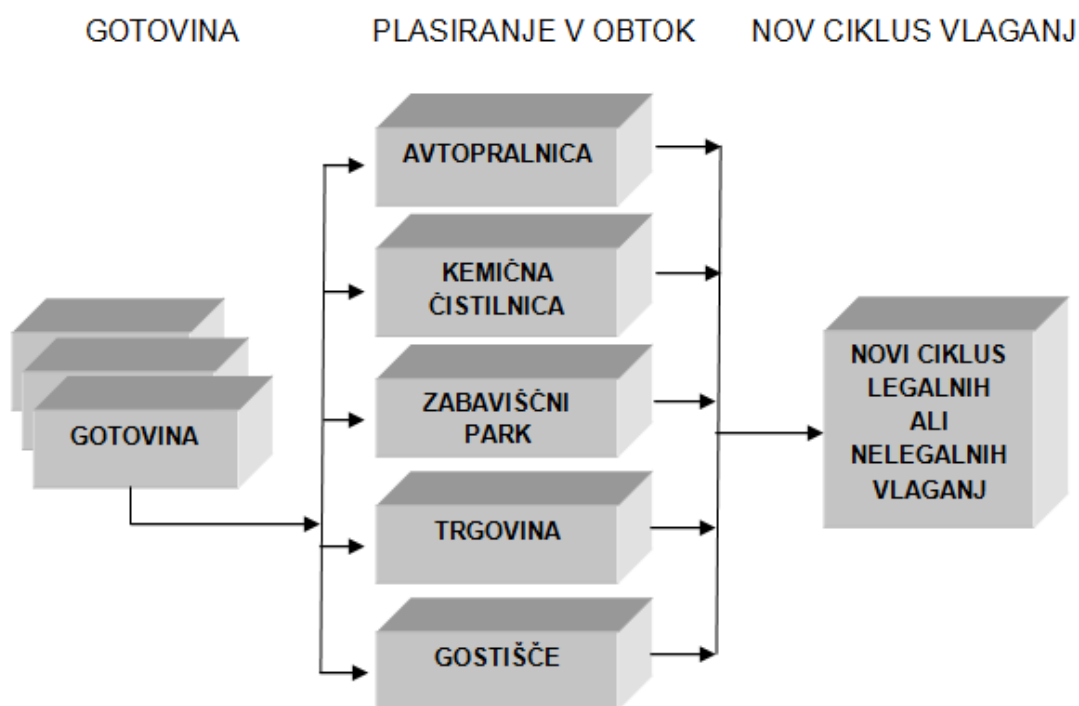
Slika 1: Faze pranja denarja pri elektronskih nakazilih

Vir: Jakovac, Š. Učbenik: Denarno poslovanje ŠC PET. 2009. str. 9

3.4.2 Fasadne dejavnosti

Pri pranju denarja se iščejo fasadne dejavnosti, ki naj omogočajo legalno podlago za prihodke iz kriminalnih dejavnosti. Kriminalci se velikokrat ukvarjajo z različnimi storitvenimi dejavnostmi, katerih skupna značilnost je, da poslujejo z gotovino. Takšne storitvene dejavnosti so na primer čistilnice, pralnice, restavracije, zabavišni parki, trgovine, itd., kjer poslujejo normalno ter državi redno plačujejo dajatve. Država takim podjetnikom ne posveča posebne pozornosti, ker redno plačujejo dajatve. V bistvu pa gre za fasadne dejavnosti, namen tega je namreč, da v obtok spravijo gotovino, ki je bila pridobljena na nelegalni način. Kriminalci lahko v svojih podjetjih operejo veliko količino denarja, tako da umetno prikažejo večji promet od dejanskega. Razlika med prikazanim izkupičkom in dejanskim dnevnim

prometom je količina opranega denarja. Pri uporabi fasadnih dejavnosti se gotovina opere v dveh fazah. Najpomembnejša faza je prenos denarja v obtok, kjer morajo biti kriminalci iznajdljivi, pa tudi vztrajni, zato veliki gotovinski pologi niso mogoči. Takoj bi bil podan sum pranja denarja. Faza vključitve pranja denarja je veliko manj občutljiva, ker je umazani denar že pred tem pridobil potrebne lastnosti zakonitega denarja.

Slika 2: Potek fasadne dejavnosti pranja denarja

Vir: Jakovac, Š. Učbenik: Denarno poslovanje ŠC PET. 2009. str. 10

3.4.3 Navidezni nakupi in plačevanje uslug

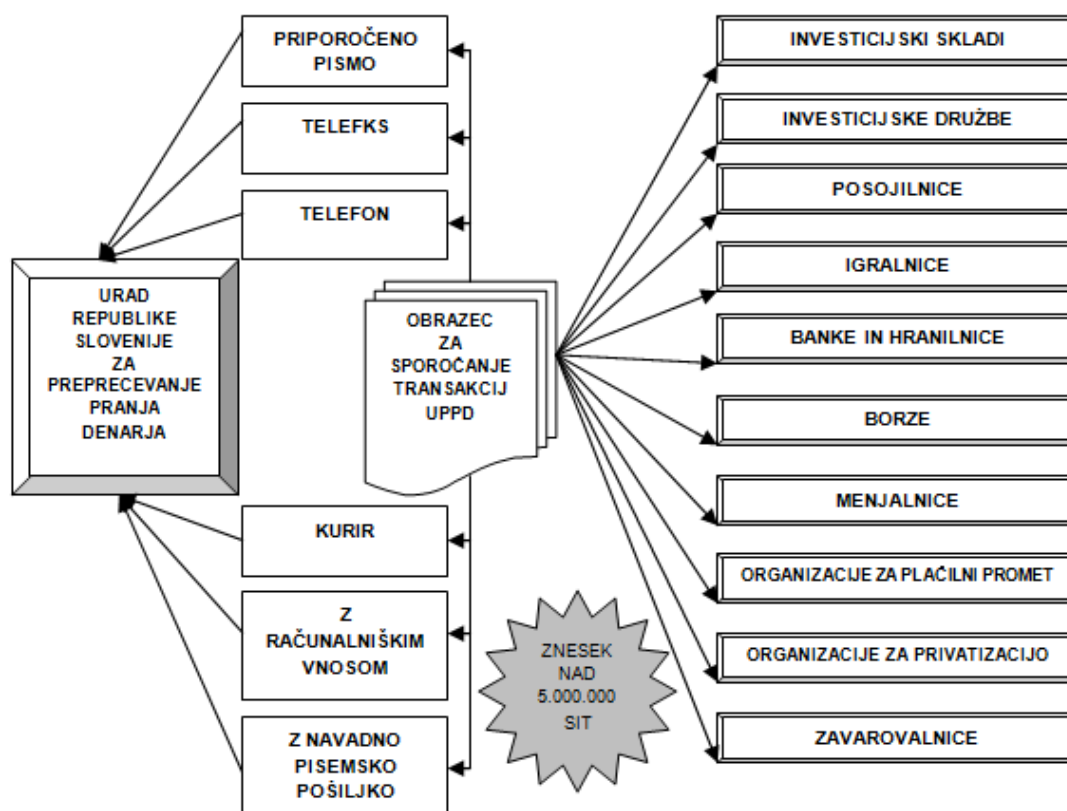
Pranje denarja se velikokrat izvede z navideznimi nakupi in plačevanjem različnih uslug. Kot sredstvo za takšne aktivnosti se pogosto uporabljajo banke, zavarovalnice, potovalne agencije, prevozniki, itd.

S tem denarjem se ponavadi menjajo bančni krediti ali pa dajejo različna poroštva. V takih primerih je skoraj nujno, da pralci denarja v izbrani banki najdejo osebo, katera je lahko podkupljiva, da pri pologu denarja ne opravi predpisanih postopkov glede izvora denarja.

3.4.4 Korupcijska kazniva dejanja

Med korupcijska kazniva dejanja štejemo kršitve proste odločitve volilcev, sprejemanje podkupnine pri volitvah, nepravilno sprejemanje daril, nepravilno dajanje daril, dajanje podkupnine, jemanje odkupnine in nezakonito posredovanje.

Pri podkupovanju poznamo dve različni vrsti pranja denarja. Pri prvi vrsti različice gre za to, da tisti, ki daje podkupnino, denar spravi v obtok na tak način, da glede na dano podkupnino kasneje na njen račun pridobi določeno materialno ali nematerialno korist s strani prejemnika. V drugem primeru pa prejemnik podkupnine prejeti denar lahko opere ali pa ne. Se pravi, da ga ne deponira in ga kasneje v nesumljivih zneskih porabi v daljšem časovnem obdobju. S korupcijskimi dejanji se vse pogosteje srečujemo tudi v Sloveniji, zato je Vlada Republike Slovenije ustanovila Urad za boj proti korupciji. Ustrezno se je tudi organizirala slovenska policija in ustanovila posebne organizacijske enote za boj proti korupciji.

Slika 3: Organizacijske enote za boj proti korupciji

Vir: Jakovac, Š. Učbenik: Denarno poslovanje ŠC PET. 2009. str. 13

4 PRANJE DENARJA V NEFINANČNEM SVETU

4.1.1 Igralnice

V igralnicah je pranje denarja poznano že dolgo, intenzivno so ga že uporabljali v zgodnjih petdesetih letih 20. stoletja. To se odvija tako, da oseba prinese gotovino v igralnico, kjer jo na blagajni zamenja za žetone. Z njimi lahko tudi igra, navadno pa le opazuje dogajanje. Ob odhodu iz igralnice zahteva oseba na blagajni izplačilo neporabljenih žetonov v obliki čekov na prinosnika ali pa naroči igralnici, naj ga nakaže na izbran račun. Kasneje tako lahko dokazuje in opravičuje iztržek denarja. Tako pralci denarja izvedejo prvo stopnjo pranja denarja, ko denar v gotovinski obliki vstopi v finančni sistem in se spremeni v negotovinsko finančno dobrino.

4.1.2 Turistične agencije

Pralcem denarja so potencialna tarča turistične agencije, ker imajo veliko opraviti z gotovino, ki jo sprejemajo za plačilo svojih storitev in programov, ki jih ponujajo. Turistični agenciji najprej plačajo z gotovino, nato pa čez nekaj dni pogodbo odpovejo. Velikemu odbitku se izognejo s plačilom zavarovalne premije za primer odpovedi. Tako turistična agencija nakaže denar na želeni račun in prva stopnja je končana. Lahko pa pralci denarja tudi sami ustanovijo turistično agencijo in jo uporabljajo za kritje denarja.

4.1.3 Preprodaja nepremičnin

Gre za pridobitev nepremičnine na podlagi podcenitve njene realne vrednosti in čez nekaj časa za prodajo po njeni pravi ceni.

Ta proces navadno poteka v naslednjih korakih:

- oseba kupi nepremičnino po podcenjeni vrednosti (ali pa del kupnine plača na roko),
- oseba nepremičnino zadrži za čas prenovitvenih del ali naložb,
- oseba nepremičnino proda po ceni, ki je višja od nakupne za domnevni strošek prenovitvenih del.

Ta način pranja denarja lahko privede do motenj v prometu z nepremičninami, saj zaradi nezainteresiranosti pralcev za ceno nepremičnin le-te v državi hitro naraščajo.

4.1.4 Posredniki

Posredniki so lahko prodajalci avtomobilov, trgovci z dragimi kamni in kovinami, zastavljalnice, držbene hiše, odvetniki, notarji, itd. Ti pomenijo dodatno prekinitveno plast, saj posredujejo in zastopajo stranke, ki tako ostanejo neimenovane. Lahko so zapisani kot naročniki nakazil, ustanovitelji gospodarskih družb, ali pa v blagajni hranijo gotovino in za svoje stranke opravljajo gotovinske transakcije.

4.2 UKREPI ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA

Za vsako banko predstavlja pranje denarja nevarnost, ki ima za posledico izgubo zaupanja komitentov, javnosti in lastnikov. Na ta način banka izgubi ugled ter dobro ime in pridobi nezaupanje v sposobnost vodstva. Zaradi tega je dolžnost vsakega bančnega uslužbenca razvijanje in izvajanje varnostnih ukrepov in kontrole, da bi preprečili nezakonite aktivnosti pranje denarja.

Tudi v samem procesu pranja denarja prihaja do šibkih točk, kjer se udeleženci pranja lahko izsledijo. Najpomembnejših točk sta nezakoniti vstop denarja v finančni sistem in izstop iz njega. Za uspešno izsleditev ali preprečitev pranja denarja je potrebna aktivnost udeležencev finančnih institucij pri identifikaciji osebe, ki izvajajo transakcijo, identifikacija osebe, za katero se izvaja transakcija ter identifikacija osebe, ki ji je transakcija namenjena, obenem pa identifikacija transakcije same.

S temeljito identifikacijo stranke (fizične ali pravne osebe), ki želi odpreti račun ali z njo stopiti v trajno poslovno razmerje, se prične preventivna aktivnost finančne institucije. Zakon o preprečevanju pranja denarja bankam natančno določa kdaj identificirati stranko, katere podatke pridobiti pri identifikaciji, kako ravnati, kadar v imenu stranke nastopa pooblaščenec in kako ravnati, kadar nastopi dvom v resničnosti pridobljenih podatkov.

Eden ključnih elementov delovanja delavcev, ki izvajajo finančne storitve, je poznati stranko in zaznati sumljive transakcije. Sumljiva transakcija je tista transakcija, ki je nelogična glede na obseg dejavnosti in legalnosti posla, ki ga stranka uporablja. Potrebno je poznavanje stranke oziroma njene poslovne aktivnosti, finančne zmožnosti in moči, da lahko opredelimo ali je transakcija sumljiva. Za oceno sumljive transakcije pridejo v poštev vsi bančni posli, ki se opravljajo v skladu z Zakonom o bančništvu, ne glede na znesek in bančni instrument, s katerim je transakcija izvršena.

Ko stranka opravi transakcijo, ki kaže na sum pranja denarja, je potrebno upoštevati, da posamezna transakcija iz vrste primerov, samo po sebi še ne

pomeni, da gre za pranje denarja. Potrebno je preverjati nadaljnje transakcije in z njo povezane stranke, kot tudi poslovanje po računih, če jih imajo. Potrebno pa je tudi poznati indikatorje, ki kažejo, da gre za pranje denarja.

4.3 MAKROEKONOMSKI VPLIVI PRANJA DENARJA

Pranje denarja ima pomemben negativen vpliv na makroekonomijo in ekonomsko politiko, zato je to zadosten razlog za raziskovanje in proučevanje razsežnosti tega problema. Zaradi narave pranja denarja je nemogoče govoriti o točnih količinah opranega denarja, ki je v obtoku, govorimo lahko le o grobih ocenah. Po podatkih Mednarodnega denarnega sklada znaša ocenjena letna skupna vsota umazanega denarja na svetu nekje med 2 in 5% svetovnega družbenega proizvoda. Glavna značilnost umazanega denarja je, da je pridobljen z nezakonitimi dejavnostmi. V procesu samega pranja denarja ni glavni motiv razdeljevanje oziroma alokacija denarja po osnovnem ekonomskem načelu, to je največja možna pričakovana donosnost, temveč je prikrievanje izvora tega denarja, zato umazani denar potuje po državah z minimalno kontrolo in slabše razvitim finančnim sistemom. Rezultat tega je izkrivljena svetovna razporeditev sredstev in s tem lahko ocene premoženja, obrestne mere ter devizni tečajji kažejo povsem drugačno sliko od realne.

Pomembna lastnost pritokov umazanega denarja je njegova plašna narava. To pomeni, da se tak denar ob najmanjših impulzih političnih, ekonomskih ali drugih sprememb takoj odzove s preselitvijo v prijaznejše okolje. Običajno gre za velike vsote denarja, zato takšne spremembe pri državah gostiteljicah povzročijo finančni šok. Kratkoročno lahko pritek umazanega denarja v določenih državah deluje blagodejno. To velja za države, ki imajo negativno plačilno bilanco in kjer zunanji dolg znaša več deset odstotkov BDP. Opisane količine veljajo za revne države, ki so gospodarsko vezane na trgovino s surovinami (npr. sladkor, kava, kakav, itd.). Podoben kratkotrajen učinek imajo prilivi deviz tudi na države, ki so v procesu prestrukturiranja. V teh državah tak denar, ki se pogosto ne investira v najproduktivnejše panoge ali projekte, ohranja delovna mesta in gospodarske subjekte, ki bi sicer že propadli. S tem posredno vpliva na podaljševanje prestrukturiranja (Vir: Jakovac, Š. Učbenik: Denarno poslovanje ŠC PET. 2009. str. 30).

4.4 OBSEG IN ZNAČILNOSTI PRANJA DENARJA V SLOVENIJI

Slovenija je geografsko in demografsko majhna država, ampak ji gospodarski kriminal ni tuj. Po osamosvojitvi je Slovenija v politiki in v gospodarstvu doživela spremembe, ki so prispevale k pojavu in porastu kaznivih dejanj, tudi pranja denarja. Razlogi so bili v kapitalskem odpiranju, lastninjenju bank, zavarovalnic in velikih družb.

Geografska lega Slovenije, in s tem državna meja s kriminalno obremenjenimi državami, pritegne predvsem kriminalce Italije, Hrvaške in nekdanjih jugoslovanskih republik. Čedalje bolj pa privlači tudi ruske kriminalne združbe. Slovenija zanje nima več le statusa tranzitne države, saj poskušajo z investiranjem v nepremičnine ali v družbe umazani denar oprati tudi tu.

Primeri pranja denarja, s katerimi smo se že srečali v Sloveniji, so raznovrstni. Razdelimo jih lahko v tri značilne vrste:

- v Sloveniji se pere denar, ki je bil pridobljen s kriminalno dejavnostjo v tujini,
- v Sloveniji se pere denar, ki je bil pridobljen s kriminalno dejavnostjo v naši državi,
- denar, ki je bil pridobljen s kriminalno dejavnostjo v naši državi, se pere v tujini.

Leto	Odprto	Zaključeno
2000	95	71
2001	81	82
2002	92	116
2003	79	83
2004	113	92
2005	116	104
2006	166	105
2007	192	185
2008	248	191
2009	199	215
SKUPAJ	1381	1244

Tabela 1: Pregled odprtih in zaključenih zahtev v Uradu za PPD v obdobju 2000–2009

Vir: Urad RS za PPD, 2009, str. 6

V tabeli je prikazano število odprtih in zaključenih zadev v obdobju od 2000 do 2009. Iz tabele je razvidno, da je leta 2006 Urad odprl 166 novih zadev in zaključil 105 zadev, od tega 4 zadeve iz leta 2002, 6 zadev iz leta 2003, 14 zadev iz leta 2004, 33 zadev iz leta 2005 in 48 zadev iz leta 2006. Od skupno 1381 odprtih zadev je urad v obdobju od 2000 do 2010 zaključil 1244 zadev.

Delež zaključenih zadev se iz leta v leto povečuje, kar je posledica izkušenj in novega znanja na področju pranja denarja. Porast zaključenih zadev lahko pripisujemo tudi večjemu zavedanju o problemu pranja denarja in posledično večjim zaposlitvenim kapacitetam. Nove odprte zadeve kažejo na povečanje obsega pranja denarja oziroma na boljše odkrivanje.

Urad od organizacij, ki so navedene v 4. členu ZPPDFT, prejema podatke o vseh gotovinskih transakcijah nad 30.000 EUR, od carinskih organov pa prejema podatke o prenosih gotovine v vrednosti nad 10.000 EUR čez slovenski del meje Evropske Skupnosti, na podlagi Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o kontroli gotovine ob vstopu v Skupnost ali izstopu iz nje (Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 2).

V letu 2009 je 39 različnih organizacij Uradu sporočilo gotovinske transakcije nad 30.000 EUR. Uradu je bilo na predpisanih obrazcih sporočeno 16.846 gotovinskih transakcij, izvršenih v letu 2009, katerih skupna vrednost je znašala 1.106.542.937 EUR. Vrednost gotovinskih transakcij se je v primerjavi z letom 2008, ko je Urad prejel 24.371 obrazcev o gotovinskih transakcijah v skupni vrednosti 1.678.460.932 EUR, zmanjšala za 34,07 %. V skupnem številu sporočenih gotovinskih transakcij za leto 2009 je bilo 66,5 % transakcij izvršenih za fizične osebe (v letu 2008 jih je bilo 65,7 %), 31,6 % za domače pravne osebe (v letu 2008 jih je bilo 33,2 %) in 1,9 % transakcij je bilo izvršenih za tuje pravne osebe (2008 jih je bilo 1,9 %).

Iz podatkov o številu sporočenih gotovinskih transakcij je razvidno, da se trend upadanja števila nadaljuje tudi v letu 2009. Tako se je že v letu 2008 število gotovinskih transakcij v primerjavi z letom 2007 skoraj prepolovilo, in sicer kot posledica zvišanja zakonskega zneska, nad katerim so bile organizacije gotovinske transakcije dolžne sporočiti Uradu ukinitve obveznosti sporočanja povezanih gotovinskih transakcij in ukinitve obveznosti sporočanja gotovinskih transakcij za nekatere organizacije. Te zakonske spremembe so se v praksi dokončno uveljavile v januarju 2008, ko so pričeli veljati tudi novi podzakonski akti k ZPPDFT. Tudi v letu 2009 se je število sporočenih gotovinskih obrazcev v primerjavi s predhodnim letom 2008 zmanjšalo za 31%. Podrobnejši pregled števila gotovinskih transakcij je prikazan v Tabeli 2.

Organizacije	2008		2009		indeks
	Število	Delež	Število	Delež	
Banke	21.727	89,20 %	14.757	87,60 %	68
Pošta	1.195	4,90 %	810	4,80 %	68
Igralnice	994	4,10 %	863	5,10 %	87
Hranilnice	290	1,20 %	265	1,60 %	91
Igralni saloni	160	0,70 %	149	0,90 %	93
HKS	4	0,00 %	2	0,01 %	50
Menjalnice	1	0,00 %	-	-	0
BPH	-	-	-	-	0
Promet s pl. kovinami in dragimi kamni	-	-	-	-	0
Zavarovalnice	-	-	-	-	0
Banka Slovenije	-	-	-	-	0
Skupaj gotovinske transakcije	24.371	100,00 %	16.846	100,00 %	69

Tabela 2: Število in delež gotovinskih transakcij nad 30.000 EUR v obdobju 2008 - 2009 po prijaviteljih

Vir: Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 3.

Iz zgornjih podatkov je razvidno, da so k celotnemu številu sporočenih gotovinskih transakcij, tako kot že vsa leta poprej, največ prispevale gotovinske transakcije, sporočene iz bančnega sektorja. Urad je v letu 2009 vsak delovni dan prejel v povprečju 66 obrazcev o gotovinskih transakcijah. Povprečna višina transakcije je znašala 65.685 EUR, medtem ko je povprečna višina sporočene gotovinske transakcije v letu 2008 znašala 68.871 EUR.

V skladu s 73. členom ZPPDFT morajo carinski organi najpozneje v treh dneh Uradu sporočiti podatke o prijavi vnosa ali iznosa gotovine v vrednosti 10.000 EUR ali več pri vstopu v skupnost ali izstopu iz nje. V letu 2009 je bilo na slovenskem delu meje Skupnosti prijavljenih in s strani carinskih organov odkritih neprijavljenih prenosov gotovine čez mejo bistveno manj kot v letu 2008, k čemur je največ prispevalo zmanjšanje prenosov denarja med bankami v Skupnosti in izven nje. Podatke o prijavljenih in odkritih neprijavljenih prenosih gotovine po posameznih vrstah subjektov čez mejo Skupnosti je v nadaljevanju prikazano v Tabelah 3 in 4.

Lastnik gotovine	Leto 2008			Leto 2009			Indeks
	Vnos	Iznos	Skupaj	Vnos	Iznos	Skupaj	
Banke	303	97	400	88	0	88	22
Domača podjetja	22	11	33	11	3	14	/
Tuja podjetja	13	4	17	7	2	9	/
Fizične osebe	278	59	337	163	68	231	/
Skupaj (brez bank)	313	74	387	181	73	254	66
Skupaj	616	171	787	269	73	342	43

Tabela 3: Število vseh prijavljenih in neprijavljenih prenosov gotovine čez mejo Skupnosti v obdobju 2008–2009

Vir: Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 4.

Iz podatkov v Tabeli 3 je razvidno, da se je v letu 2009 število vseh prenosov (tako prijavljenih kot neprijavljenih) gotovine čez mejo, v vrednosti nad 10.000 EUR, v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšalo za 57 %.

Lastnik gotovine	Leto 2008			Leto 2009			Indeks
	Vnos	Iznos	Skupaj	Vnos	Iznos	Skupaj	
Domača podjetja	0	0	0	0	0	0	/
Tuja podjetja	2	0	2	0	0	0	/
Fizične osebe	28	3	31	12	10	22	/
Skupaj	30	3	33	12	10	22	/

Tabela 4: Število vseh neprijavljenih prenosov gotovine čez mejo Skupnosti v obdobju 2008–2009

Vir: Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 5.

Iz tabele 4 je razvidno, da se je število odkritih primerov kršitve obveznosti prijave prenosa gotovine čez mejo Skupnosti v letu 2009 glede na leto poprej upadlo za 33,3 %, in sicer je bilo v 2009 odkritih 22 takšnih kršitev, v letu prej je bilo takšnih primerov 33.

Urad od zavezancev, navedenih 4. členu ZPPDFT (organizacij iz 1. odstavka 4. člena ZPPDFT ter odvetnikov, odvetniških družb in notarjev iz 2. odstavka 4. člena

ZPPDFT), prejema podatke o sumljivih transakcijah ne glede na znesek in podatke o osebah, v zvezi s katerimi so podani razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma. Urad lahko začne nekatere zadeve obravnavati tudi na podlagi pobud določenih državnih in inšpekcijskih organov, navedenih v 60. členu ZPPDFT, ter na podlagi sporočenih dejstev borze in Klirinško depotne družbe d.o.o., v skladu s 74. členom ZPPDFT, in nadzornih organov navedenih v 89. členu ZPPDFT. Poleg tega Urad na podlagi 64. in 65. člena ZPPDFT prejema določene podatke od sorodnih organov iz tujine ter preverja evidenco gotovinskih transakcij ter evidenco prenosov gotovine preko meja Skupnosti, ki prav tako lahko služijo kot osnova za pričetek zbiranja podatkov o sumljivih transakcijah, premoženju ali osebah.

ZPPDFT v drugem odstavku 53. člena določa, da Urad sprejema, zbira, posreduje in analizira podatke in informacije na podlagi ZPPDFT, v členih 61 in 62 pa Urad pooblašča, da v primerih, ko presodi, da so pri transakcijah podani razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma ali drugih, v 62. členu naštetih kaznivih dejanj, o tem obvesti pristojne organe (Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 5).

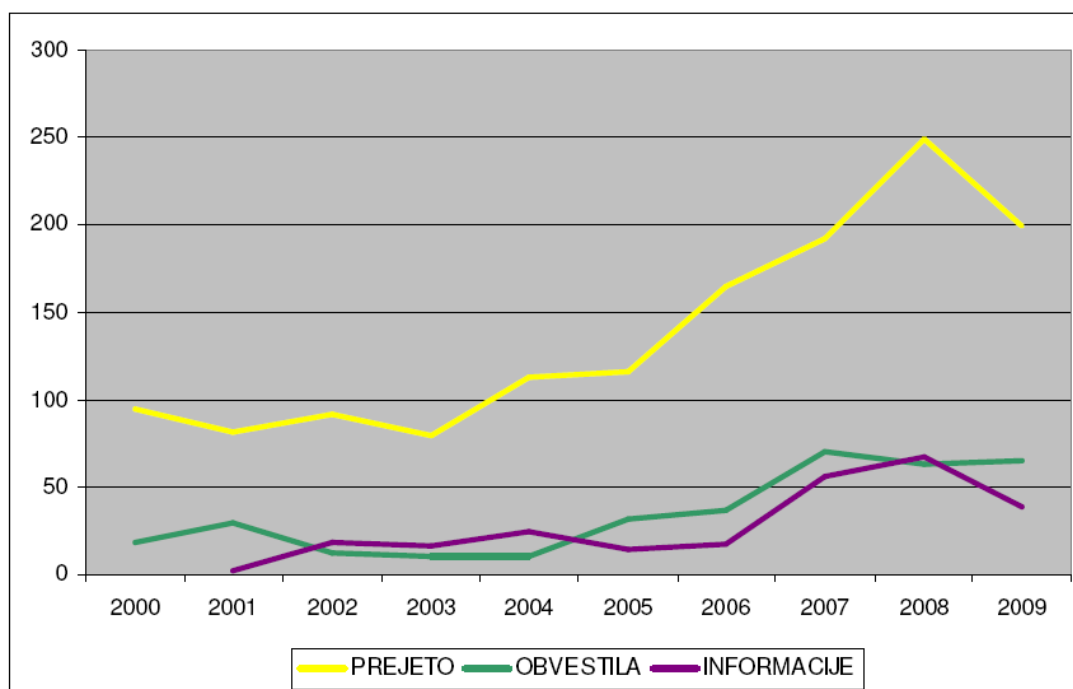
V nadaljevanju je prikazano število odprtih in zaključenih zadev v obdobju od 2005 do 2009, ki jih je Urad obravnaval zaradi razlogov na sum storitve kaznivega dejanja pranja denarja in financiranja terorizma.

Leto	Prejeto	Obvestila	Informacije	Zaključeno v uradu	Zaključeno skupaj
2005	116	32	14	58	104
2006	165	37	17	51	105
2007	192	70	56	59	185
2008	248	63	67	61	191
2009	199	65	39	111	215
Skupaj	921	267	193	340	800

Tabela 5: Pregled odprtih in zaključenih zadev v Uradu v obdobju 2005–2009

Vir: Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 7.

Iz tabele 5 je razvidno, da je leta 2009 Urad odprl 199 novih zadev in zaključil 215 zadev. Na spodnji sliki so po letih prikazani podatki o številu prejetih zadev v razmerju do števila rešenih zadev (podanih obvestil in informacij o sumljivih transakcijah) v obdobju 2000–2009.

Slika 4: Prikaz števila vseh prejetih in rešenih zadev ter posredovanih obvestil o sumljivih transakcijah in informacij v obdobju 2000–2009

Vir: Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 7.

Glede na podatke iz prejšnjih let lahko ugotovimo, da se število prejetih zadev od leta 2003 do leta 2008 veskozi povečuje. V letu 2009 se je po dolgem času število prejetih zadev glede na prejšnje leto sicer zmanjšalo iz 248 novih zadev, odprtih v letu 2008, na 199 v letu 2009, vendar je število novih zadev v letu 2009 še vedno večje kot število prejetih zadev na letnem nivoju pred rekordnim letom 2008 (Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009, 2009, str. 7).

5 POŠTA SLOVENIJE IN AKTIVNOSTI ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA

S pranjem denarja se srečujemo vsak dan in včasih se tega sploh ne zavedamo. Pošta Slovenije mora vse transakcije, ki se nanašajo na fizično ali pravno osebo in presegajo dovoljeni znesek (nad 15.000 eur) izpisati evidenco transakcije. Evidenca transakcije je obrazec, ki se izpolni po predtiskanem besedilu. Te podatke pa je potrebno sporočiti Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja. To je centralni organ republike Slovenije, ki opravlja naloge, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja in financiranja terorizma, ter druge naloge, ki so določene z zakonom o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma.

Delavci na poštne okencu morajo poznati navodilo za delo poštnih pri preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. Dobro pa morajo poznati tudi ukrepe, ki jih pošte izvajajo za prepoznavanje stranke. Obsegajo pa:

- ugotavljanje in preverjanje istovestnosti strank v njihovi osebni navzočnosti, na podlagi veljavnega osebnega dokumenta s fotografijo (osebna izkaznica, potni list, maloobmejna prepustnica ali orožni list), iz katerega se pridobi in po potrebi izpiše potrebne podatke,
- pridobitev davčne številke,
- pridobitev podatkov o namenu sklenitve poslovnega razmerja,
- pridobitev ostalih podatkov, ki so zajeti v evidenci transakcije,
- pridobitev podatka o dejavnosti stranke (status stranke, npr. zaposlen, upokojen, študent,...),
- ugotavljanje dejanskega lastnika stranke,
- redno spremljanje poslovnih aktivnosti, ki jih stranka izvaja pri pošti.

Poštni delavec opravi pregled stranke:

- v primeru sklenitve poslovnega razmerja s stranko pred izvršitvijo vsake transakcije v vrednosti 15.000 EUR ali več, ne glede na to, ali poteka posamično ali z več transakcijami, ki so med seboj očitno povezane,
- pri dvomu o verodostojnosti in ustreznosti predhodno dobljenih podatkov o stranki ali dejanskem lastniku stranke in
- vedno kadar v zvezi s transakcijo ali stranko obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma, ne glede na vrednost transakcije.

Pri lažjem prepoznavanju sumljivih transakcij si pomagamo tudi s seznamom indikatorjev za prepoznavanje strank in transakcij, v zvezi s katerim obstajajo razlogi za sum pranja denarja in financiranja terorizma.

Pri sklepanju poslovnega razmerja s stranko je potrebno biti pozoren na nekaj kriterijev. Pri ocenjevanju tveganosti za pranje denarja in financiranje terorizma, se upoštevajo sledeči kriteriji:

- tveganost stranke,
- tveganost geografskega območja,
- tveganost produkta oziroma storitve.

Na primer, ko stranka plača račun v višini 17.000 EUR, moramo biti pozorni na več kriterijev, ki so zelo pomembni pri izvršitvi denarne transakcije. Najprej moramo oceniti tveganost stranke. Poštni delavec v okviru pregleda stranke opravi opredelitev prepoznavnih lastnosti tveganosti stranke pred sklenitvijo poslovnega razmerja ali pred izvedbo transakcije.

Če ugotovimo, da stranka predstavlja neznatno tveganje, poštni delavec opravi poenostavljen pregled stranke. Na podlagi pogojev, ki jih določa Pravilnik o določitvi pogojev za obravnavo osebe kot stranko z neznatnim tveganjem za pranje denarja ali financiranja terorizma so: institucije EU (Svet, Parlament, Komisija,..), finančni organi EU (Evropska centralna banka, Evropska investicijska banka), decentralizirani organi EU – agencije (agencije Skupnosti, agencije za skupno zunanjo in varnostno politiko, agencije za pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, izvajalske agencije) in druge pravne osebe, ki niso javni organi ali javno telo in izpolnjujejo v Pravilniku navedene pogoje (npr. klasične zavarovalnice,...). Poštni delavec mora v okviru poenostavljenega pregleda stranke pridobiti vse potrebne podatke, ki jih zahteva evidenca transakcije.

Če ugotovimo, da stranka predstavlja običajno tveganje, poštni delavec najprej ugotovi in preveri istovestnost stranke. Istovestnost stranke se ugotavlja neposredno v navzočnosti stranke, če je stranka fizična oseba z vpogledom v veljavni osebni dokument s fotografijo (osebna izkaznica, potni list, maloobmejna prepustnica ali orožni list), ki se glasi na ime stranke. Če pa je stranka pravna oseba, se istovestnost ugotovi in preveri v navzočnosti zakonitega zastopnika ali drugega pooblaščenca. Podatke pridobljene ob ugotavljanju in preveranju istovestnosti stranke, poštni delavec evidentira v evidenco transakcij, ki jo izpolni v enem izvodu, tako da izpolni polja, ki jih zahteva evidenca.

Če ugotovimo, da pri stranki, ki se po kriterijih tveganosti stranke, tveganosti geografskega območja in tveganosti produkta uvrščajo v kategorijo visoke tveganosti, poštni delavec opravi poglobljeni pregled stranke. Poglobljeni pregled stranke poštni delavec tudi opravi, če je stranka tuja politična izpostavljena oseba. Poštni delavec, ki izvaja transakcijo stranki, ki je tuja politična izpostavljena oseba, mora pred tem pridobiti pisno dovoljenje nadrejene osebe (upravnika ali njegovega namestnika) in pa stranki ponuditi v izpolnitev in podpis vprašalnik za tuje politično izpostavljene osebe.

Imamo tudi stranke, zoper katerih so sprejeti oziroma veljajo omejevalni ukrepi Varnostnega sveta OZN ali Evropske unije in z njimi ni dovoljeno sklepati poslovnega razmerja ali izvrševati transakcij. Podatke o osebah zoper katere veljajo omejevalni ukrepi, so dosegljivi tudi na spletnih straneh.

Če pri izvajanju pregleda stranke, poštni delavec podvomi v resničnost ali verodostojnost pridobljenih podatkov ali poslovnih listin oziroma dokumentov (npr. status komitenta, namen otvoritve osebnega računa,...), je dolžan podatke o stranki pridobiti na osnovi ustne izjave stranke in izpolniti obrazec o izjavi o resničnosti podatkov. Na izjavo se vpiše ime in priimek stranke, izpolni podatek o resničnosti podatkov iz točke, v katero je podvomil (npr. davčna številka,...), izjavo ponudi stranki, da vpiše kraj in datum in se podpiše. V primeru, da stranka ne želi podpisati izjave o resničnosti podatkov, poštni delavec vljudno zavrne opravljanje transakcije.

Poštni delavec se mora zavedati, da je odgovoren za pravilno izvajanje postopkov za preprečevanje pranja denarja in da mora dosledno upoštevati navodilo za delo pošt pri preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma.

6 ZAKLJUČEK

Boj proti pranju denarja postaja ključno področje boja zoper kriminala in teroristična dejanja. Le-ta ne more potekati samo znotraj državnih meja, nujno je mednarodno sodelovanje s pomočjo mednarodnih organizacij, ki s svojimi direktivami in priporočili skušajo državam pomagati pri usklajevanju zakonodaje. To bi olajšalo izmenjavo in primerljivost podatkov obsega pranja denarja, predvsem število predhodnih kaznivih dejanj pranja denarja in pristojnost organizacij, ki so dolžne sporočati sumljive transakcije pristojnim organom. Država čaka še veliko dela na področju usklajevanja zakonodaje ter na področju zbiranja in analiziranja podatkov.

Varovati finančni sistem pred pranjem denarja pomeni imeti urejene zakonske akte, ki taka dejanja prepovedujejo in zanje predpisujejo stroge kazenske sankcije. Predvsem pa je potrebno izvajanje predpisanih zakonskih določil. To se začne pri izvajalcih storitev, npr. pri bančnih uslužbencih, nadaljuje pri preiskovalnih organih, kriminalistih, ki odkrivajo kazniva dejanja in pri vseh drugih, ki so neposredno udeleženi v sistemu varovanja finančnih interesov. Žal pa prevečkrat zataji sodni sistem in kriminalci niso kaznovani za svoja "nečedna" dejanja.

Slovenija glede na svojo geografsko lego predstavlja zanimivo tranzitno območje tudi za mednarodne finančne transakcije. Glavni viri kriminalnih dejavnosti v Sloveniji so ilegalni prehodi oziroma tihotapljenje ljudi, davčne prevare in trgovina z mamili. Slovenija si ne sme dovoliti, da postane končni cilj pralcev denarja, saj umazan denar za sabo povleče nasilništvo, korupcijo, nizke moralne standarde in posledično rušenje celotnega gospodarstva. Zavedati se moramo, da se pranje denarja izvaja v obliki različnih dejanj ter da gre za proces, ki ni nikoli zaključen. "Umazani" denar ni nikoli "čist" ne glede na to, koliko stopenj pranja je bilo opravljenih.

Pralci denarja za svoja kriminalna dejanja ne izbirajo sredstev, iščejo, in v mnogih primerih tudi najdejo, svoje sodelavce v politiki, pravosodju in organih pregona. Normativne in institucionalne rešitve, ki se vzpostavljajo na nacionalni ravni, kakor tudi izvajanje praktičnih ukrepov, so po mojem prepričanju prav na tem področju bolj kot kjerkoli druge odvisne predsem od politične volje v posamezni državi.

Prepričana sem, da so na ravni osebja, bančnih in poštних delavcev, ključnega pomena za učinkovit boj proti pranju denarja predvsem:

- usposobljenost in strokovnost,
- vestnost in natančnost,
- lojalnost in nepodkupljivost,
- celovito in pravočasno izvajanje identifikacije stranke ter
- poznavanje stranke in njenih navad.

Iz navedenga se da sklepati, da je za učinkovito obrambo pri pranju denarja potrebno na ravni bančnega sistema in Pošte oziroma njenih poslovalnic zagotoviti:

- stalno ažuriranje internih aktov za to področje,
- stalno usposabljanje vseh sodelujočih v procesu finančnega poslovanja ter jim nuditi vso pomoč pri njihovem delu in
- stimulirati delovna mesta, kjer se opravlja neposredni finančni promet s strankami.

Usposobljeni in motivirani bomo uspešno premagovali tudi najtežja kazniva dejanja.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Dvoršek., A. in Selinšek, L. (2005). *Problematika finančnega kriminala v Sloveniji*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
2. Markey, F. J. (1993). *Money Laundering: An Investigator's Perspective, Kriminal and Civil investigation Handbook*. New York: McGraw.
3. Rozman, R., Kovač, J. in Koletnik, F. (1993). *Management*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
4. Šeme-Hočevar, V. (2007). *Pranje denarja - Učinkovito odkrivanje in preprečevanje*. Ljubljana: GV Založba

VIRI

1. Bem, Slavko. (2006) *Nekateri problemi preprečevanja pranja denarja*. Bančni vestnik, 55(6), 16–18.
2. Božičnik, Smiljana in Stipič, Simona. (2000). *Pranje denarja*. Naše gospodarstvo, 64(2/3), 453–464.
3. Deisinger, Mitja. (1993). *Pranje denarja*. Pravosodni bilten, 14(1-2), 84–93.
4. Deisinger, M. (1995). Analiza kaznivega dejanja pranja denarja, Pravosodni bilten, Ljubljana 16, str. 62
5. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60ES. (2005). Uradni list EU, št. 309/15, 25. nov. 2005.
6. Grčar, Vincenc. (1995). *Kazensko pravni vidiki pranja denarja*. Pravosodni bilten, 16(1-2), 37.
7. Jakovac, Š. (2009). Učbenik: Denarno poslovanje ŠC PET
8. Kazenski zakonik RS (KZ-1). 2006. Uradni list, št. 63/1994 (70/1994 popr.), 23/1999, 60/1999, U-I-226/95, 40/2004, 95/2004-UPB1, 37/2005, U-I-335/02-20, 17/2006, U-I-192/04-16, 55/2008 (66/2008 popr.), 89/2008, U-I-25/07-43, 5/2009, U-I-88/07-17.
9. Plantan, Uroš. (1999). *Pranje denarja: od kriminala do raja*. Kapital, 9(214), 32–34.
10. Plantan, Uroš. (2000). *Offshore finančna središča – druga stran mednarodnega finančnega sistema*. Bančni vestnik, 49(11), 29–33.
11. Podatki iz poročila o delu urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2009. (2009). Ljubljana: Ministrstvo Republike Slovenije

12. Podbevšek, B. (1993). Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja, *Revija policija* 1, str. 7-18
13. Stroligo, Klaudio. (2002). *Slovenija – pralnica denarja?* *Kapital* 7(234), 52–54.
14. Šeme-Hočevar, Vida. (2006) *Globalizacija problema pranja denarja*. *Bančni vestnik*, 55(12), 14–17.
15. Šeme-Hočevar, Vida. (1997) Čisti ali umazani denar. *Bančni vestnik*, 47, str. 21
16. Vreča, Maks. (1999). *Pranje denarja in revidiranje*. *Revizor* 10(4), 12.
17. *Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma*. (2007) *Uradni list RS*, št. 60/07, 6. julij 2007.

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Faze pranja denarja pri elektronskih nakazilih</i>	18
<i>Slika 2: Potek fasadne dejavnosti pranja denarja</i>	19
<i>Slika 3: Organizacijske enote za boj proti korupciji.....</i>	20
<i>Slika 4: Prikaz števila vseh prejetih in rešenih zadev ter posredovanih obvestil o sumljivih transakcijah in informacij v obdobju 2000–2009</i>	29

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Pregled odprtih in zaključenih zahtev v Uradu za PPD v obdobju 2000-2009.....</i>	24
<i>Tabela 2: Število in delež gotovinskih transakcij nad 30.000 EUR v obdobju 2008 - 2009 po prijaviteljih.....</i>	26
<i>Tabela 3: Število vseh prijavljenih in neprijavljenih prenosov gotovine čez mejo Skupnosti v obdobju 2008–2009</i>	27
<i>Tabela 4: Število vseh neprijavljenih prenosov gotovine čez mejo Skupnosti v obdobju 2008–2009.....</i>	27
<i>Tabela 5: Pregled odprtih in zaključenih zadev v Uradu v obdobju 2005–2009.....</i>	28